

RESPONSE-
INDUCING
SUSTAINABILITY
EVALUATION

RISE

Måling og forbedring af bæredygtigheden på din bedrift

FN'S VERDENSMÅL for bæredygtig udvikling

RISE's måde at måle bæredygtighed på kan genkendes i FN's Verdensmål for bæredygtig udvikling. Se eksempler af mål og delmål under temaerne.

RISE – Måling og forbedring af bæredygtigheden på din bedrift

Kontakt
Frank Oudshoorn
Koordinator for bæredygtig udvikling af landbrug, SEGES
riseanalyse@seges.dk
Tlf. 8740 5513

Design & Layout
Mona Olin

SEGES
Landbrug & Fødevarer F.m.b.A.
Agro Food Park 15
8200 Århus N

87 40 5000

Læs mere på: www.bæredygtighedstjek.dk

VELKOMMEN TIL RISE

– Et redskab til at arbejde med bæredygtighed på din bedrift

Alle landbrug er forskellige. Det er graden af bæredygtighed i produktionen også. Med en RISE-analyse får du et overblik over, hvor du kan sætte ind på netop dit landbrug for at forbedre din bedrifts bæredygtighed. RISE er et internationalt anerkendt værktøj, som fokuserer på handlingsmuligheder og giver dig håndgribelige forslag til forbedringer inden for 10 forskellige temaer. Fra jord og klima til arbejdsglæde og økonomi. Du vil få bud på de små ting, du kan ændre uden det vil koste noget og de ting, som kræver større investeringer.

Udover rapporten får du et visuelt overblik over din bæredygtighed inden for de 10 temaer. Det giver dig et klart billede af, hvor det går godt – og hvor det går knapt så godt. Derfra har du mulighed for at forbedre dit landbrug og bruge modellen som benchmark for den næste RISE-analyse.

Tag det første skridt og kontakt os allerede i dag for mere information.

Vi har RISE-konsulenter i hele landet.

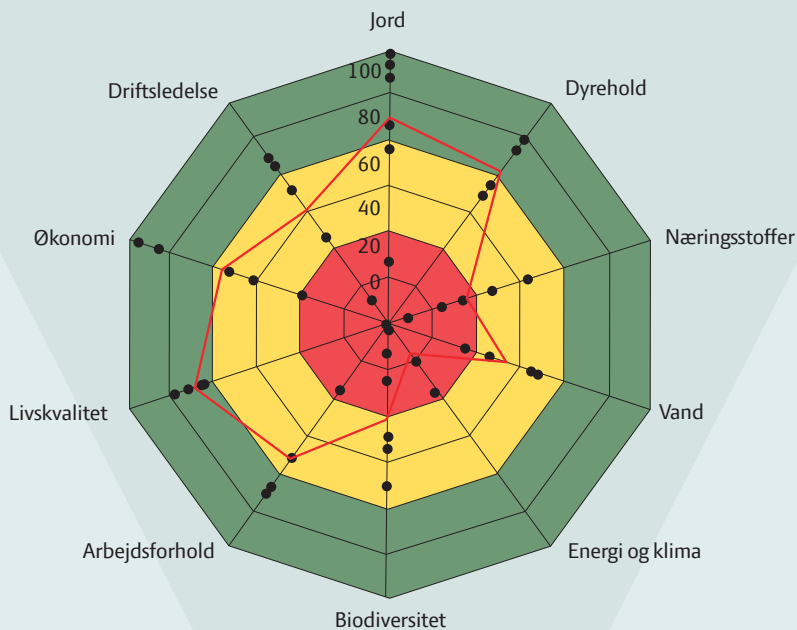
INDHOLD

side

Med RISE får du blandt andet	4
Proces	5

TEMAER

Jord	6
Husdyr	7
Næringsstoffer og miljøbeskyttelse	8
Vand	9
Energi og klima	10
Biodiversitet	11
Arbejdsvilkår	12
Livskvalitet	13
Økonomi	14
Bedriftsledelse	15

MED RISE FÅR DU BLANDT ANDET:

- En omfattende gennemgang og vurdering af hele din bedrift – med fokus på bæredygtighed
- Konkrete forslag til handlinger eller tiltag du kan implementere med det samme
- Forslag til større, strategiske initiativer
- Adgang til hjælp fra eksperter, der kender til bæredygtighed, livscyklusanalyser, økologi, ressourceeffektivitet mv.

”Spindelvævet” giver dig et overblik over bæredygtighedsgraden på din bedrift inden for 10 forskellige temaer. Jo tættere den røde streg er på spindelvævet yderkant, jo mere bæredygtig er bedriften.

” RISE har givet mig en plan, som kan følges eller afviges, og med rapporten i hånden har det været nemmere at få hul igennem til banken, fordi rapporten er så gennemarbejdet”.
/ Arne Juel Jensen, landmand

PROCES

En RISE-analyse består af fem dele:

- Forberedelsesdel sammen med certificerede RISE-konsulenter som er en del af DLBR
- Indsamling af oplysninger om dig og din bedrift
- Vores eksperter går i gang med det omfattende analysearbejde
- Præsentation af analysen
- Udvikling af handlingsplan – Eventuelt suppleret med tidsplan for opfølgning af strategiske forløb

Vi anbefaler at lave en RISE-analyse hvert 3. år, så du fortsat kan udvikle din bedrift

PRIS

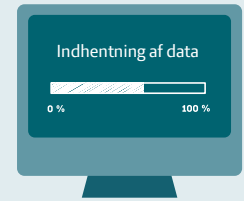
En RISE-analyse
koster 12.000 kr. eks. moms.

Du har mulighed for at købe et abonnement til 4.500 kr./året. Med et abonnement får du lavet en ny analyse hvert tredje år. Det sikrer dig, at du løbende holder dig opdateret på din bedrifts bæredygtighed.

Kontakt Frank Oudshoorn tlf. 8740 5513 eller din lokale RISE-konsulent, som du finder på www.bæredygtighedstjek.dk.

Forberedelse

SWOT, indhentning af data
Tager 4 timer

Bedriftsbesøg

Interview
Tager mindst 4 timer

Beregning

Rapportskrivning
Kontorarbejde
Konsultere kollegaer
Tager mindst 4 timer

Præsentation på bedriften

Diskussion
Aftaler om udviklingsforløb
og udvikling af handlingsplan

JORD

En frugtbar jord er en begrænset og let nedbrydelig ressource, der er afgørende for både liv og produktion. Temaet giver dig et indblik i jordbundens tilstand på din bedrift, og hvordan den bliver påvirket af din måde at drive landbrug på.

▼ RISE-INDIKATORER

Jord-management

Få en vurdering af om der er gået landbrugsareal tabt på din bedrift. Anvender du aktivt analyser af jordbund, næringsstof- og humusbalance til at sikre en jordbevarende anvendelse af landbrugsarealerne på din bedrift?

Planteproduktivitet

Udbyttet af afgrøder, du dyrker, bliver sat i forhold til regionale referencedata. Desuden vurderes produktkvaliteten ud fra regionale eller gårdspecifikke kriterier.

Mange landmænd har brug for hjælp til at videreudvikle bæredygtigheden på deres bedrift. RISE er målrettet og jeg vil følge processerne fra jord til bord. Der vil ske en forandring over hele min bedrift.
/ Hørt på evalueringsmøde

Organisk stof i jorden

Det er vigtigt at sikre at din jord er velforsynet med organisk stof. Du får derfor en vurdering af balancen af organisk materiale i din jord.

Reaktionstal

Evaluerer reaktionstallet for din jord med hensyn til afgrødernes behov og risiko for forsuring.

Jorderosion

Hyppigheden og intensiteten af alle de erosionshændelser, der har fundet sted på din gård, undersøges, og risikoen for vand- og vinderosion for de mest følsomme risikoområder beregnes.

Jordkomprimering

Vurderer om der er risiko for skadelig jordpakning og dermed forringelse af afgrødevækst og livet i jorden.

FN'S VERDENSMÅL

2.4: Forøg andelen af bæredygtig produktion

15.3: Undgå jorderosion og forringet organisk stof

HUSDYR

Mange bedrifter har husdyrhold. Det har en positiv effekt for et varieret næringsstofkredsløb i landbruget. Temaet giver indblik i, om dine husdyr holdes på en måde, der sikrer deres velfærd og produktivitet.

▼ RISE-INDIKATORER

Husdyr-management

En vurdering af om der indsamles de nødvendige data til at målrette avl og opdræt med fokus på at forbedre dyrevelfærden.

Husdyrproduktivitet

Den årlige produktion af bedriftens husdyr bliver sammenlignet med andre i dit område. Samtidig bliver produktkvaliteten bedømt.

Mulighed for naturlig adfærd

Det vurderes, hvorvidt dine dyr har mulighed for at udtrykke deres naturlige adfærd uden at blive begrænset af opstaldning eller management.

Dyrevelfærd

Er de fysiologiske behov hos de pågældende husdyrarter opfyldt i forhold til bl.a. temperatur, belysning, luftkvalitet, støjniveau og fodringsanlæg?

Husdyrsundhed

Få en vurdering af husdyrsundheden ud fra dødelighed, veterinære behandlinger og zootekniske foranstaltninger for dyrenes trivsel, der giver akut eller kronisk smerte, og hvorvidt dyrene ser sunde og raske ud og er i god fysisk form.

FN'S VERDENSMÅL

12.6: Offentlig rapport om bæredygtighed

NÆRINGSSTOFFER OG MILJØBESKYTTELSE

En bæredygtig bedrift gør i høj grad brug af naturlige næringsstofkredsløb, hvor en afbalanceret næringsstofforsyning til afgrøderne sikrer gode udbytter, samtidig med at miljøforureningen og materialeforbrug minimeres.

▼ RISE-INDIKATORER

Materiale-flow

Få en vurdering af hvor selvforsynende din bedrift er i foder og gødningsforbrug, hvor regionalt foder og gødning importeres, og i hvor høj grad potentialet for genanvendelse bliver indfriet.

Gødskning

Her beregnes bedriftens næringsstofbalancer, da der tilstræbes en afbalanceret næringsstofforsyning, som tilgodeser miljøet og udbytterne. Desuden vurderes gødningsforvaltningen på bedriften.

Plantebeskyttelse

Plantebeskyttelse på gården bygger på principerne om integreret plantebeskyttelse. Farlige stoffer, der er skadelige for miljøet, anvendes kun, hvor det er strengt nødvendigt, og deres indvirkning på miljøet minimeres gennem målrettet udvælgelse og anvendelse efter anerkendt praksis.

Luftforurening

Denne indikator omhandler flygtige emissioner, der kan skade menneskers sundhed eller økosystemer. Den integrerer oplysninger om ammoniak, udstødningsgasser, røg og lugt og undersøger, hvordan skadelige stoffer opbevares, anvendes og bortskaffes på din bedrift.

Jord- og vandforurening

Det vurderes, om opbevaring, anvendelse og bortskaffelse af materialer undgår flydende eller faste emissioner, der truer eller skader sundheden for mennesker, dyr eller miljøet, ved bl.a. at indhente oplysninger om brugen af næringsstoffer og forurenende stoffer i gødningen.

FN'S VERDENSMÅL

12
ANSVARLIGT
FORBRUG
OG PRODUKTION

- 12.1: Sikre handlingsplaner
- 12.2: Effektivt materialebrug
- 12.3: Undgå spild
- 12.4: Undgå farligt affald

14
LIVET
I HAVET

- 14.1: Beskyt kystvand for overgødsning

VAND

Rent vand er en begrænset og sårbar ressource, der er uundværlig for mennesket og landbrugsproduktionen. Anvendelsen af vand i landbrugsproduktionssystemerne påvirker mængden og kvaliteten af det vand, der er til rådighed for andre mennesker. Derfor har det betydning, hvor intensivt og effektivt vandet anvendes i produktionen, og hvor bæredygtig bedriftens markvandingspraksis er.

▼ RISE-INDIKATORER

Vand-management

Hvis der på din bedrift anvendes vand fra grundvandsforekomster eller overfladevand-områder, vil det være afgørende, om vandbruget overvåges, om der indsamles regnvand, og om der er implementeret vandbesparende foranstaltninger.

Vandforsyning

Situationen for den nuværende vandforsyning på din bedrift bliver analyseret. B.l.a. bliver der set på, om der er sket en forringelse af vandkvaliteten, nedgang i tilgængeligheden af vand og fald i grundvandsspejlet.

Intensitet af vandforbrug

Det undersøges, om mængden af vand, der anvendes i din landbrugsproduktion, er tilpasset de lokale forhold gennem valget af afgrøder og timingen af dyrkningen. Ligeledes vurderes det, hvor stort behovet er for kunstvanding.

Kunstvanding

I tilfælde af kunstvanding er målsætningen, at det udføres på en effektiv og målrettet måde, hvormed det resulterer i høje udbytter og i økonomisk overskud.

FN'S VERDENSMÅL

6.5: Sikre integreret vandres-source-forvaltning

ENERGI OG KLIMA

Drivhusgasser, klimaregnskaber og global opvarmning er højaktuelle emner i nutidens landbrug. Det er vigtigt at overveje, hvor du kan sætte ind for at mindske klimapåvirkningen. En bæredygtig bedrift er energieffektiv og opmærksom på ikke-vedvarende energikilder.

▼ RISE-INDIKATORER

Energi-management

Det undersøges, hvordan energiforbruget håndteres på din bedrift. Blicher energiforbruget overvåget, bliver der produceret vedvarende energi på bedriften, kan der implementeres energibesparende foranstaltninger, og i hvilket omfang er de blevet implementeret?

Energiintensiteten i landbrugsproduktionen

Dette indebærer fastsættelse af den anvendte mængde og, hvor det er relevant, omfanget af energiforbrug pr. arealenhed af alle anvendte energibærere. Energiintensiteten bedømmes ud fra din bedrifts direkte energiforbrug.

”

Alle – ikke bare i landbruget - skal og bør tænke på bæredygtighed, og på det aftryk vi sætter på naturen RISE-analysen har givet mig et billede af, hvor vi kan gøre det endnu bedre. Og jeg tænker ofte på, hvordan jeg kan forbedre min bedrifts bæredygtighed.”
/ Carl B. Thøgersen, Adamshøj Gods

Drivhusgasbalance

En drivhusgasbalance for din bedrift beregnes ved hjælp af data om markbrug, energiforbrug, produktionsmetoder, husdyrhold og arealanvendelse. Klimaaftrykket beregnes både pr. ha i forhold til verdensmålet for at holde temperaturstigningen under de 2 grader. For kvægbrug kan vi også beregne klimabelastningen ud pr. produktenhed og på basis af livscyklusanalyse (fra vugge til grav).

FN'S VERDENSMÅL

7.2: Andel af vedvarende energi
7.3: Energi-intensitet

13.2: Tiltag mod klimaforandringer skal planlægges

BIODIVERSITET

Et velfungerende og afbalanceret økosystem er tæt forbundet med mangfoldigheden af økosystemets levende organismer. Mennesket og landbruget er dybt afhængig af de ydelser, økosystemerne leverer, og derfor er biodiversiteten vigtig for en bæredygtig bedrift.

▼ RISE-INDIKATORER

Biodiversitets management

Det vurderes, hvorvidt bedriften modtager rådgivning om biodiversitet eller har tilstrækkelig viden om den aktuelle situation. Gennemføres foranstaltninger til beskyttelse af arter og levesteder, og overvåges den succes, de gennemførte foranstaltninger udfører?

Naturområder med høj naturværdi

Der laves en vurdering af, hvor stor en procentdel af dit landbrugsareal, der har en høj økologisk værdi og dermed giver et levested for sjældne og specialiserede planter og dyr.

Landskabskvalitet

For at reducere fragmenteringen af levesteder i landskabet, skal forskellige arter kunne migrere fra en økologisk struktur til en anden. Der gives derfor en vurdering af, hvor godt de økologisk værdifulde habitater i landskabet er forbundet.

Produktionsintensitet

Det er vigtigt med en god balance mellem produktionsintensitet og plads til naturlige levesteder, der bidrager til en mangfoldig flora og fauna. Derfor beregnes intensiteten af gødsning og husdyrproduktion på din bedrift, samtidig med at de foranstaltninger, der træffes for at fremme biodiversiteten på landbrugsområdet, registreres.

Mangfoldighed af landbrugsproduktionen

Er bedriften med til at undgå tab af biodiversitet og beskyttede dyr og plantearter?

FN'S VERDENSMÅL

2.5: Øge genetisk diversitet

15.1: Økosystemer som del af areal
15.2: Andel med skov
15.5: Forminsk tab af biodiversitet og beskyttede dyr og plantearter
15.9: Mål biodiversitet

”

Vi har fået mange gode indspark fra RISE-rådgiverne. Det har været en øjenåbner for os - og jeg kan kun anbefale RISE til andre”.

/ Jørgen Nødgaard Hansen, landmand

ARBEJDSVILKÅR

En engageret og produktiv arbejdsstyrke er en grundlæggende forudsætning for en vellykket og sund bedrift. Her er arbejdsvilkårene for de ansatte og bedriftsejeren afgørende, og forholdet mellem arbejde og fritid skal være i balance.

▼ RISE-INDIKATORER

Personaleledelse

Det vurderes, om din bedrift har en professionel, fremadrettet praksis for personaleledelse på plads, og om arbejdsvilkår er i overensstemmelse med anstændige arbejdsforhold, der er fastsat i relevante menneskerettighedskonventioner og aftaler eller kontrakter.

Arbejdstid

Balancen mellem arbejde og fritid er vigtig at have i fokus, så stress og overbelastning undgås. De daglige, ugentlige og årlige arbejdstider og årlig ferie for gårdens ansatte registreres og evalueres i forhold til regionale normer.

”

Med en RISE bæredygtighedsanalyse får du som landmand endevendt din bedrift. Ikke alene ud fra, hvad der er økonomisk bæredygtigt for bedriften, men også ud fra hvad der fra en medarbejders synspunkt er bæredygtigt.”
/ Thor Bjørn Kjeldbjerg, Økologikonsulent, Agri Nord

Sikkerhed på arbejdspladsen

Der gives en vurdering af hyppigheden af arbejdsulykker og tilfælde af sygdom på bedriften, om der er vedtaget foranstaltninger for at forhindre dem, og om der forekommer problematisk børnearbejde.

Løn og indkomstniveau

Indtægten hos de mennesker der arbejder på din bedrift, bliver sammenlignet med deres finansielle behov.

FN'S VERDENSMÅL

8.5: Arbejd for lige og anstændig løn
8.8: Forbedre arbejdstagernes rettigheder

LIVSKVALITET

En stor tilfredshed med arbejdet og livet i almindelighed er vigtig for den fysiske, psykiske og sociale trivsel for de mennesker, der bor på gården. Livskvalitet, tilfredshed og lykke er vigtige indikatorer for succesfuld bæredygtig udvikling. Livskvalitet opnås, når individuelle mål løbende bliver opfyldt.

▼ RISE-INDIKATORER

Beskæftigelse og uddannelse

Det vurderes, hvor vigtig beskæftigelse, grunduddannelse og løbende uddannelse er for gårdens ansatte, og hvor tilfredse de er med deres nuværende situation i denne henseende.

Økonomisk situation

Det undersøges, hvor vigtig den økonomiske situation er for de ansatte på gården, og hvor tilfredse de er med det.

”

Noget af det, der virkelig var en øjenåbner for os, var arbejdet med livskvalitet. Spørgsmålet om vi var glade for vores arbejde, havde vi ikke regnet med ville være en del af RISE-modellen. Vi har derfor haft mange diskussioner om, hvordan arbejdet bliver bæredygtigt for os - og som et led heraf arbejdet med flere tiltag, der skal gøre at arbejdet fortsat er sjovt.”

/ Niels Foged, landmand

Sociale relationer

Der gives en vurdering af, hvor tilfredse personalet er med deres nuværende sociale relationer, og hvor vigtige disse relationer er for dem.

Personlig frihed og værdier

De ansattes tilfredshed med deres personlige friheder og mulighed for at leve efter deres personlige værdier undersøges.

Sundhed

Det undersøges, om personalet på din bedrift er tilfredse med deres fysiske og psykiske helbreds-situation, og om perioder med stor spidsbelastning og stressende situationer håndteres med den rette tidsstyring og management.

Yderligere livsaspekter

Her betragtes personalets tilfredshed med andre livsaspekter i deres liv.

FN'S VERDENSMÅL

8.1: Øge velfærdsniveau

ØKONOMI

Økonomien på bedriften er afgørende for bæredygtig bedriftsudvikling. Bedriftens hovedopgave, som virksomhed og produktionssystem, er at levere økonomiske resultater, mens der arbejdes inden for relevante miljømæssige og sociale forhold. Målet er at sikre en kort- og langsiget rentabilitet af bedriften, så eksistensgrundlaget for landmandens familie og indkomsten for de ansatte på gården er sikret.

▼ RISE-INDIKATORER

Likviditet

Der laves en vurdering af forholdet mellem kontante reserver og de gennemsnitlige ugentlige udgifter på bedriften.

Indtjening

En bæredygtig indtjening gør det muligt at opfylde bedriftens økonomiske forpligtelser, foretage investeringer og opnå en fortjeneste, der i tilstrækkelig grad giver afkast af egenkapitalen investeret i virksomheden. Derfor vurderes for-

holdet mellem virksomhedens nettoindkomst og driftens salg.

Økonomisk sårbarhed

Der foretages en vurdering af bedriftens økonomiske robusthed, hvor det undersøges, om din bedrifts økonomiske situation kan overkomme dårlige perioder med underskud, og om produktionen er sikret på langt sigt.

Gældsætning

Her undersøges forholdet mellem gæld og egenkapital, og om der er muligheder for at påtage sig mere gæld, hvis nødvendigt.

Evne til at forsørge husstanden

Der laves en evaluering af forholdet mellem private udgifter og et korrigeret eksistensminimum, for at undersøge om bedriftens indkomst er tilstrækkelig til at sikre det økonomiske udkomme til husstanden.

”RISE har betydet, at jeg var på forkant med planer og materiale i forhold til at kunne være opsøgende overfor nyt pengeinstitut, da jeg skulle skifte. RISE bliver læst i pengeinstitutterne med interesse. De er interesserede i, at vi som landmænd også har den bæredygtige vinkel med i vores planer.” / Arne Juel Jensen, landmand

FN'S VERDENSMÅL

8.2: Vækst

BEDRIFTSLEDELSE

En bæredygtig bedriftsledelse forfølger mål og strategier, der er i harmoni med interessenternes personlige værdier, og tager hensyn til de naturlige begrænsninger af mennesker, dyr, miljø, økonomi og samfund. Det kræver adgang til den nødvendige viden til at træffe beslutninger og en løbende vurdering af interne og eksterne risici. Omgang med mennesker og interessenter bør være præget af respekt.

▼ RISE-INDIKATORER

Mål, strategier og implementering

Her vurderes landmandens strategiske udviklingsproces. Udfordringer for at følge mål, strategier og implementering analyseres, og de forretningsmæssige målsætninger kontrolleres for, om de kan komme overens med den økonomiske, sociale og miljømæssige bæredygtighed.

”

Før var bæredygtighed et diffust ord. Vi kunne ikke sige, hvornår en bedrift var bæredygtig. Med RISE-analysen har vi endelig fået værktøjet til at måle bæredygtighed, fordi RISE er lavet ud fra international konsensus om hvilke emner, en bedrift skal måles på. Jeg har gang på gang oplevet, hvordan det giver landmændene stolthed, fokus og handlekraft at vide, hvad de gør bæredygtigt, og hvor de kan forbedre deres score.”

/ Anke Stubsgaard, konsulent i SEGES

Adgang til information

Der gøres en vurdering af, om bedriften har adgang til tilstrækkelige oplysninger og pålidelige planlægningsværktøjer, som er nødvendige for at lede gården systematisk, og om disse rent faktisk bruges, hvor der er behov.

Risikostyring

Denne indikator vurderer, hvordan de ansvarlige for forvaltningen af gården handler på de risici, der udgør en trussel mod gårdens eksistens. Der bliver givet en vurdering af, hvor meget råderum gårdens ledelse har internt, især med hensyn til at forebygge risici, men også i forhold til at minimere de negative virkninger af eventuelle ugunstige hændelser. Gennemførelse af kvalitetssikringsforanstaltninger er nøglen til at garantere sunde og salgbare produkter

Robuste relationer

Stabiliteten af gårdens interne og eksterne relationer og partnerskaber vurderes, for at undersøge om de er forvaltet på en sådan måde, at der skabes et solidt grundlag for den langsigtede succes.

KONTAKT

riseanalyse@seges.dk

For mere information: Besøg Bæredygtighedstjek.dk
eller kontakt Frank Oudshoorn på telefon 8740 5513

”

Alle – ikke bare i landbruget - skal og bør tænke på bæredygtighed, og på det aftryk vi sætter på naturen RISE-analysen har givet mig et billede af, hvor vi kan gøre det endnu bedre. Og jeg tænker ofte på, hvordan jeg kan forbedre min bedrifts bæredygtighed.”
/ Carl B. Thøgersen, Adamshøj Gods

SEGES

Landbrug & Fødevarer F.m.b.A.

Agro Food Park 15

DK 8200 Aarhus N

T +45 8740 5000

E info@seges.dk

W seges.dk

